

PÉNZES OTTÓ

TÖRTÉNELEM ALAPFOKON

RÖVID TÖRTÉNETEK

Képes Géza Általános Iskola – Mátészalka
tortenelem.kepesiskola.hu

ŐSKOR, ÓKOR, KORA KÖZÉPKOR, A MAGYARSÁG EREDETE, KORAI TÖRTÉNETE

A történelemtudomány

Az emberiség hajnala – az őskor

Az ókor első jelentős államai

Az ókori görögök

Az ókori Róma

A középkor kezdete – a feudalizmus és az arab kultúra világa

A magyarság eredete, az Árpád ház királyai

A történelemtudomány

A történelem egy összegző tudomány, ami az emberiség történetét kutatja.

Az ember eredetét vizsgálva a következő segítő tudományok eredményeit foglalja össze:

- **Régészet** (archeológia), ami a föld mélyét kutatva hoz felszínre csontokat, használati tárgyakat, valamint épületek maradványait tárja fel.
- **Embertan** (antropológia), ami az emberi csontokról állapítja meg azok korát, nemét, esetleges betegségeit.
- **Biológia**, azon belül is a **genetika** tudománya, ami az emberi tulajdonságok öröklődését vizsgálja.

Sok más segítő tudomány létezik még, de azok nem foglalkoznak az eredettel.)

Ahogy a különböző tudományok újabb megállapításokat, felfedezéseket tesznek, a történelem állásfoglalása is változhat a témában.

A tudósok történelmi korszakokat határoztak meg, mégpedig azért, hogy a magunk féle „időutazók” jobban tudjanak tájékozódni az időben.

ŐSKOR-nak nevezzük tehát azt az időszakot, ami **az emberiség kialakulásától az írásbeliség megjelenéséig tart. Ez kb. a Kr. e. IV évezred** lehet. Látható, hogy itt még nincsenek pontosan meghatározható dátumok. (Az is nagy kérdés, hogy az írásbeliség megjelenésével az emberiség a fejlődés útjára lépett, avagy inkább kezdte elveszíteni azt a kialakulásánál fogva benne lévő közösségi tudatot, amelyben a hit, a bizalom, az együttérzés, a rend magától értetődő, vagyis evidencia volt. Nagyon sok érv szól az utóbbi megállapítás mellett.)

ÓKOR-nak nevezzük azt az időszakot, ami **az írásbeliség megjelenésétől, a Kr.e. IV. évezredtől a Nyugat-Római Birodalom bukásáig, Kr. u. 476-ig tart.**

KÖZÉPKOR-nak nevezzük **a Nyugat-Római Birodalom bukásától (476-tól), az Amerika felfedezéséig, 1492-ig tartó időszakot.**

ÚJKOR, az az időszak, ami **Amerika felfedezése (1492) óta napjainkig eltelt.**

JELENKOR az, ami **napjainkban történik.**

Jegyezzük meg, hogy bármelyik korban is élt valamelyik elődünk, ő sohasem gondolta azt, hogy őskori, ókori, netán középkori ember. Ő mindig a jelenkorban élt. Ez a felosztás csak a történelemtudomány szempontjából érdekes és hasznos, a hétköznapi életben értelmetlen.

Az emberiség hajnala – az őskor

Az ember megjelenése a földön egy hatalmas titok! Nem is tudunk róla semmi bizonyosat. Mivel azonban az ember nagyon kíváncsi, találekony, és érdeklődik saját eredete után, több elképzelés is megfogalmazásra került. Ezek közül hárommal érdemes komolyabban foglalkozni.

- **Misztikus elképzelés**, mely szerint Isten, vagy istenek teremtménye az ember. (Az istenekről szóló történeteket nevezzük mítosznak. A mítoszok összessége a mitológia) **Ezt vallják a különböző vallások.** (Pl.: kereszténység, iszlám, hinduizmus, buddhizmus, taoizmus, konfucianizmus)
- **Természettudományos, vagy más néven evolúciós elképzelés.** Megfogalmazója **Charles Darwin** volt. Ő és követői azt vallják, hogy az ember, lassú fejlődéssel az állatvilágból emelkedett ki.
- Földönkívüli civilizációk közreműködésével jelent meg ember a földön. Ezzel a kérdéssel **Eric von Däniken** /erik fon deniken/ foglalkozik tudományos szinten.

Egyáltalán nem biztos, hogy a három elképzelés közül, nekünk választanunk kell, hiszen akár egyszerre is érvényesek lehetnek.

A történelemtudomány – így mi is – kizárólag a természettudományos elképzeléssel foglalkozunk. (Szögezzük le, hogy az evolúciós fejlődés bizonyítékai ugyancsak csekély számúak és bizonytalanok. Hirdetői ellenben elhallgatják azokat az adatokat és tárgyi bizonyítékokat, amelyek nem támasztják alá elméletüket.)

E szerint biztosnak látszik, hogy több fejlődési állomáson is átment az a lény, amelyik végül **homo sapiens sapiensnek, vagyis értelmes embernek** nevezhető. Ez az az ősember típus, amelyik a mi közvetlen elődünknek tekinthető. (Jó tudni, hogy hazánkban - a Kárpát-medencében - számtalan koraőskori lelet található. Ezek alapján joggal nevezhetjük ezt a helyet is Dél-Afrikával együtt az emberiség bölcsőjének.)

Bármelyik ősemberfajtát vizsgáljuk, azt látjuk, hogy elsősorban **vadászattal, halászattal és gyűjtögetéssel foglalkoztak**, miközben meghatározott területen belül **vándoroltak**.

Hitviláguk azon a döbbenetes élményen alapult, mely szerint érezték a szellemek jelenlétét, és kapcsolatba is tudtak velük lépni. Erre természetesen csak a kiválasztottak voltak képesek. (A **sámánok** és a **táltosok** titkai ma is megfejthetetlenek.)

Az ősember hitvilágához kötődő híres régészeti leletek:

- Barlangfestmények (pl.: Altamira és Lascaux /laszkó/)
- Termékenységi szobrok (pl.: Willendorfi Vénusz)
- Megalitikus (hatalmas kövekből épült) építmények (pl.: Stonehenge)

Az egyén (individuum) nem vált ki a közösségből, azzal egylényegűnek érezte magát.

Az ókori első jelentős államai

A vándorló őseberhordák a vadak után kutatva folyóvölgyekhez érkeztek. Ezek némelyike olyan ideális földrajzi helyen volt, ahol lehetőség nyílt a végleges **letelepedésre**. Amikor a hordák, törzsek lélekszáma már egyre nagyobb lett, az addigi tevékenységeikkel nem voltak képesek fenntartani önmagukat. **A gyűjtögetést rövidesen felváltotta a földművelés, a vadászatot, pedig az állattartás.** A folyóvölgyek apadása, áradása termékennyé tette a talajt. Gondoskodni kellett a gátak és az öntözéshez szükséges csatornák építéséről. Szervezni kellett a munkát az építkezéseken, a földeken. Ezekhez a tevékenységekhez már irányítókra volt szükség. Lassan ki is váltak a vezetők. Személyüket nagy tisztelet övezte, így belőlük lettek a későbbi uralkodók. Feladatuk volt a terület megvédése is. Ehhez pedig hadsereget kellett szervezni.

Ezt az irányító, szervező és védelmi rendszert nevezzük **államszervezetnek**.

A **Nílus** folyó mentén jött létre **Egyiptom**, a fáraók földje, ahol piramisok találhatóak. Sokistenhitű vallásuk, magasrendű kultúrájuk volt.

A **Tigris és az Eufrátesz** folyók között először a titokzatos **sumérek** hoztak létre birodalmat, majd őket követték az akkádok, aztán az óbabiloni, a hettita, az asszír, az újbabiloni, a perzsa, a makedón és a pártus birodalmak.

Az **Indus és a Gangesz** vidékén előbb a dravidák, majd az árják alapítottak államot. Ez volt **India**, ahol az emberek kasztokban éltek, és hittek a lélek újjászületésében. A hindu vallás és a buddhizmus is itt született.

A **Hoang-ho és a Jangce** folyók környékén Kína alakult ki. Ez a különleges nép önmagát a csillagos éghez hasonlította, államát pedig Mennyei Birodalomnak nevezte. Lao-ce és Konfucius tanításai később vallásként terjedtek el.

A **Földközi tenger keleti partvidékén** éltek a **föníciaiak**, a „tenger fuvarosai”, akik kereskedelemmel foglalkoztak, és a **zsidók**, akiknek monoteista (egyistenhitű) vallása később az európai kultúra szerves része lett.

Jegyezzük meg, hogy azok a népcsoportok, amelyek vándorló (nomád) életet folytattak, az általános vélekedéssel szemben sem tekinthetők elmaradottnak, barbároknak. (Ezt csak a letelepedettek terjesztették róluk.) Sőt, bizonyos szempontból még nagyobb kihívás volt ugyanazokat a feladatokat mozgás közben megszervezni, ellátni, mint a letelepedett államok esetében. Ezek között a népek között találjuk a magyarok elődeit is, akiket a történetírás szkítáknak, szarmatáknak, szittyáknak, később türköknek, hunoknak, avaroknak nevezett.

Az ókori görögök

A nagy folyók melletti államokkal egy időben **Krétán** is kialakult egy **fejlett kultúra**. A Kr.e. 3000 körüli korai korszakot a tudósok **minószai kornak** nevezik. Minósz valószínűleg Kréta első királya volt. A híres knósszoszi palota romjait (benne a zezugos labirintust is, amiről a Minótauros legendája című monda szól) megtalálták a régészek. Krétai történelemről és kultúráról főleg mondák alapján vannak ismereteink (pl.: Európé elrablása, Daidalosz és Ikarosz története). Ez a bikafejjel szimbolizált időszak jelentette az alapot a Kr.e. 2000 körül érkező **első görögöknek** a saját államaik megszervezéséhez.

Az akháj, az aiol és a ión törzsek **városállamokat, vagyis poliszokat hoztak létre**, és benépesítették a Balkán-félsziget déli részét, az Égei-tenger szigetvilágát, Kis-Ázsia nyugati partvidékét, sőt Szicília szigetét is. Az első korszakot, legerősebb poliszukról Mükénéi kornak nevezzük. Ekkoriban folyt a legendás trójai háború, amelyről **Homérosz** két híres műve (**Iliász és Odüsszeia**) is szól.

A dór törzs érkezése nagy változást hozott. A harcias nép, melynek legerősebb állama **Spárta** volt, fokozatosan kezdte elfoglalni a **görög földet, vagyis Hellászt**. A régi városállamok azonban **Athén** vezetésével szembeszálltak velük. Ez a nagy műveltséggel és kultúrával rendelkező város ezután szinte állandóan hadban állt. A görögök azonban a háborúkat is felfüggesztették, ha elérkezett az **olimpiai játékok** ideje, amelyeket Zeusz, a főisten tiszteletére rendeztek. A bajnok nagy tiszteletnek örvendő híresség lett Hellaszban.

Ha idegen hatalom támadt rájuk, akkor össze is tudtak fogni egymással. A **három perzsa támadást** is így védték ki.

Az első alkalommal a tomboló vihar tette tönkre I. Dareiosz perzsa király hajóit. Másodszor a **Miltiadész** vezetésével arattak világraszóló győzelmet **Marathónnál**. A harmadik perzsa támadásnál szárazföldön és tengeren is nagy csaták voltak. A szárazföldi ütközetre a **thermopülai szorosnál** került sor, ahol a spártaiak 300 hős katonája mind odaveszett. A tengeri ütközet alkalmával azonban az athéni **Themisztoklész** csellel legyőzte a **szalamiszi öbölben** a perzsákat.

A perzsák végleges legyőzése után Athénban nagy változás következett be. A köznép (a démosz) átvette a politikai hatalmat, és ezzel elkezdődött a **demokrácia korszaka**. **Periklész** irányítása alatt a városban a művészet és a tudomány jelentős támogatást élvezett. Az állandó belső háborúskodások miatt Athén és Spárta is legyengült, amit **II. Philipposz /filipposz/** makedón uralkodó kihasználta, és elkezdte a meghódításukat. Ezt már fia, a kiváló hadvezér **Alexandrosz (azaz Nagy Sándor)** folytatta, aki meghódította Egyiptomot, a Perzsa Birodalmat és India egy részét is. A hatalmassá vált **Makedón Birodalomban** a görög nyelvet és műveltséget, mint közvetítő kultúrát próbálta meg elterjeszteni. Ezt a folyamatot nevezzük **hellénizmusnak**.

A görög kultúra meghatározó lett Európában is, ezért tanuljuk meg részletesebben a történetüket.

Az ókori Róma

Az Itáliai-félsziget közepén fekvő városállam, Róma viszonylag rövid idő alatt a világ – legalábbis a nyugati világ –, legnagyobb birodalma lett. A várost a monda szerint egy anyafarkas által felnevelt ikerpár, Romulus és Remus alapította. Valójában latin népek hozták létre.

Történetüket három részre tagolhatjuk:

A királyság korában az uralkodó az **előkelőkre (patríciusok)** támaszkodva irányította a várost. (Ők alkották a **szenátust**.) A **köznép (plebejusok)** földet műveltek, kézműves mesterségeket űztek és kereskedtek. Első királyuk valóban Romulus volt.

A köztársaság korában a **népgyűlés állt az államszervezet élén, de az igazi hatalom a szenátusé** volt.

Ekkor már **megkezdték a hódításokat**. A Földközi tenger körül szinte minden területet megszerezték, s azokat tartományokká (provincia) tették. A legnagyobb háborút az észak-afrikai Pun Birodalommal vívták. (Ennek Hannibál és Scipio összecsapása volt a legemlékezetesebb eseménye.)

A hódítások eredményeképpen **hatalmasra duzzadt a rabszolgák száma** a birodalomban. Ők fokozatosan átvették minden munkát a szabad köznéptől, akik már csak katonáskodtak és szórakoztak (véres gladiátorküzdelmekben gyönyörködtek). A rabszolgák többször is fellázadtak. A legnagyobb a **Spartacus-féle /szpártakusz/ felkelés** volt, amit csak nehezen tudtak leverni.

A zűrzavaros időszakban az egyeduralkodó visszaállítására tett kísérletet a kor kiváló tudós és hadvezér-politikusa, **Julius Caesar**. /juliusz cézár/ Ő merénylet áldozata lett, de halála után ennek ellenére újra egy kézbe került a hatalom.

A császárság korának **első uralkodója Octavianus**, /oktáviánusz/ más néven **Augustus császár volt**. Ő hatalmas építkezésekbe kezdett. (Úthálózat, víz- és csatornarendszer, fürdők, stb. építése kötődik a nevéhez)

Az ő korában született meg a birodalom területén (Júdea tartományban) **Jézus Krisztus, aki a feltétel nélküli szeretetre és a megbocsátásra tanította az embereket**. Őt végül a zsidók nyomására kivégezték. Krisztus követői voltak a **keresztények**, akiket még 300 évig üldöztek.

A birodalom életében **Nagy Constantinus /konsztantinus/ császár** uralkodása alatt nagy változások történtek. Előbb kétközpontú lett a birodalom, majd **395-ben ketté is szakadt**. (Nyugatrómai Birodalom és Keletrómai Birodalom) Ehhez a belső ellentéteken túl, a kelet felől érkező hatalmas népvándorlás is hozzájárult. A hunok és a germán népek nyomását már nem is tudta elviselni a Nyugatrómai Birodalom, és **476-ban** elbukott. Ekkor ért **véget az ókor, és innentől számítjuk a középkor kezdetét**.

A korai középkor – a feudalizmus és az arab kultúra világa

A Nyugatrómai Birodalom bukása (476) után Európa legjelentősebb állama a Frank Birodalom lett. A feudalizmusnak nevezett társadalmi és gazdasági berendezkedést ők alakították ki. Legjelentősebb uralkodói Kis Pippin és fia, Nagy Károly voltak. A kereszténységet is átvéve a rómaiaktól, olyan társadalmat alakítottak ki, amelyben két alapvető csoport létezett: a földesurak és a jobbágyok. (Később valamennyi európai állam hasonlóan rétegződött.)

A földesurak között hűbéri viszony épült ki. Így alakult ki az egymástól függő főnemesek, középnemesek és kispnemesek hűbéri láncolata, amelynek csúcsán maga az uralkodó állt. A nagybirtokosok várakban éltek, a földjeiket a jobbágyok művelték meg **robotban**. Ez azt jelenti, hogy ingyen kellett dolgozniuk a földesúri földeken azért, hogy használatra úgynevezett **jobbágytelket** kapjanak. (A robot mellett még **dézsával és ajándékkal is tartoztak.**)

A nemesi birtokot a legidősebb fiú örökölhette. A második fiú főpapi méltóságot igyekezett megszerezni, a többiek pedig **lovagok** lettek. Ez bizonytalan megélhetést biztosított, de nagy népszerűséget, ismertséget adott. Ha nem volt örökös, akkor a birtok visszakerült a királynak.

A IX. századig a jobbágyok mindenből csak annyit tudtak termelni, amennyire nekik, családjuknak, és földesuruknak szüksége volt (**önellátó gazdálkodás**).

A IX. századtól néhány új eszköz és módszer segítségével már felesleget is tudtak előállítani. Ennek következtében **szétvált a földművelés és a kézművesség**. Megindult a **kereskedelem**, mert a többletet el kellett adni. Ez ismét magával hozta a **városok** megjelenését is. Ezek a helyek gyorsan fejlődtek. Főleg a kézművesek és a kereskedők költöztek ide. (A városlakókat **polgároknak** nevezzük.) Itt jöttek létre a **céhek** is.

A városok földesúrtól kedvezményeket kaptak, és saját ügyeiket maguk intézhették (**önkormányzat**). Adót szedtek a lakóktól, amelynek egy része a földesurat illette, másik részéből a városukat fejleszthették.

A középkorban a politikai hatalom a földesurak és a velük összefonódó főpapság kezében volt. Ebből is látszik, hogy milyen fontos szervezet volt az **egyház, amelynek élén Róma püspöke, vagyis a pápa állt.**

Az oktatásban, a gyógyításban, a lelkek gondozásában játszottak fontos szerepet a **szerteszettek** (bencések, ferencesek stb.), akik kolostorokban, illetve monostorokban éltek. Ezek élén az apátok álltak.

Alsópapságnak nevezzük a falvakban, a jobbágyok között élő plébánosokat.

A középkor tudományának, művészetének, műveltségének is a papság volt a birtokosa. Latinul írtak, olvastak, és hatalmas építkezéseket vezettek. Kódexeket írtak és másoltak. Az építészetben figyelhetők meg azok a stílusjegyek, amelyek a középkor művészetét jellemezték. A X. századtól a **román**, majd a **gótikus**, majd a XIV. századtól a **reneszánsz** stílus terjedt el.

A korai feudalizmussal egy időben keletkezett az Arab-félszigettől Észak-Afrikán át húzódó Arab Birodalom. Vallása az iszlám 622-ben jött létre. Alapítója Mohamed, szent könyve a Korán. Ennek tanítása szerint az egyedüli isten Allah. Templomaikat mecseteknek hívják. Bárhol is éljenek a világban, naponta ötször, Mekka felé fordulva imádkozniuk kell. Az arabok Európába való betörését Nagy Károly fékezte meg.

A magyarság eredete, az Árpád ház királyai

A magyarság eredete nagyon fontos kérdés, ám sajnálatos módon a mai napig sincs megnyugtatóan megválaszolva. Ennek pedig az az oka, hogy az ősi krónikákkal és a néphagyománnyal szemben egy olyan nagyhatalmi (Habsburg) törekvés is megjelent, ami a teljesen bizonytalan nyelvi összefüggésekre alapozta a múltunkat. Így hát az eredeti, ősi belső-ázsiai, hun-avar magyar hagyomány mellett számon kell tartanunk a finn-ugor kérdést is.

Árpád fejedelem vezetésével történik meg a **honfoglalás 895**-ben. Ez valójában a magyarság Kárpát-medencébe való érkezését jelenti. (A főerők Árpád vezetésével a Vereckei hágón keresztül jöttek be.) Őseink előbb a **Pozsonyi csatában (907)** győzték le a német seregeket, majd úgynevezett **kalandozó hadjárataikkal** tartották rettegésbe egész Európát, sőt Bizáncot is.

A hadjáratok befejezése után **Géza fejedelem** megkezdte a feudális állam kiépítését és a zsidó-kereszténység felvételét. Német katonákat és papokat hívott az országba. Fiát, Vajkot is megkereszteltette (ő lett a későbbi István király). A munkát fia, **I. (Szent) István** folytatta, aki legyőzve a régi rend hívét, **Koppány** vezért, szerezte meg a hatalmat. A pápától kapott koronával **1000-ben koronáztak királlyá**. Vármegyéket alapított, püspökségeket, érsekségeket hozott létre, törvénykönyveket alkotott.

István király halála után válságos időszak következett, amelynek **I. (Szent) László**, majd pedig **Könyves Kálmán** királyok uralkodása vetett véget. Ők is a feudális keresztény államot építették, erősítették tovább. Újabb törvénykönyveket írtak, és megszerezték az Adriai-tenger vidékét is az országnak. (Ekkor már öt szentje is volt az országnak: István király, Imre herceg, Gellért püspök, valamint András és Benedek szerzetesek.)

Újabb trónviszályok után, **III. Béla** uralkodása idején hazánk Európa egyik legjelentősebb hatalma lett. Az ő utasítására írta meg Anonymus a magyarság addigi történetét. (Példaképpét, I. László királyt ő avattatta szentté.)

III. Béla fia, **II. András** adta ki az **Aranybullát (1222)**, ami a köznemesség megerősödését eredményezte.

Fia és utója **IV. Béla** szállt szembe az Európába betörő tatárokkal. Ez a hatalmas pusztítással járó **tatárjárás (1241-1242)** a lakosság majd felének elvesztésével járt. Az újjáépítés is IV. Béla nevéhez fűződik, akit az utókor **második honalapítónak** nevezett el.

Az egymással is versengő **kiskirályok** kora kezdődött el IV. Béla halála után. Ebből a válságból az Árpád-házi királyok idején már nem is került ki az ország. Ráadásul **III. András utód nélkül fejezte be földi életét, így vele kihalt az Árpád-ház is (1301)**.

A KÖZÉPKOR, AZ ÚJKOR KEZDETE

A „vegyesházi” királyok

Mi történt a világban a középkor végén, az újkor kezdetén?

A három részre szakadt Magyarország

Polgárosodás Európában és Amerikában

Hazánk a Habsburg uralom alatt

Polgárosodás Magyarországon – a reformkor

Forradalom és szabadságharc a Habsburg elnyomás ellen

A „vegyes házi” királyokról röviden

Az Árpád-ház kihalása után három király is vetélkedett a magyar trónért. Bár mindhármat megkoronáztatták, de igazi hatalma egyiknek sem volt. Ez volt az **interregnum, vagyis a törvényes királynélküli állapot kora (1301-1308)**. Végül a pápa támogatásával az itáliai Anjou-házból származó **Károly Róbert** lett a király **(1308-1342)**, aki megerősítette a hatalmát, és nagyon fontos gazdasági intézkedéseket hozott.

Őt fia, **I. (Nagy) Lajos** követte a trónon **(1342-1382)**, aki apja politikáját folytatta, de már sokat háborúzott. Jelentősek az 1351-ben hozott törvényei (ösiség, kilenced, úriszék).

Halála után lánya **Mária** uralkodott **(1382-1387)**, majd annak férje **Luxemburgi Zsigmond** **(1387-1437)** lett a király. Ő nem sokat törődött az országgal, mert más irányú hatalmi törekvései elvonták a figyelmét. Végül cseh király és német-római császár lett.

Habsburg Albert (1437-1439) és **I. Jagelló Ulászló (1440-1444)** uralkodása alatt megnövekedett a török veszély. Ezzel az ország leghatalmasabb főura, **Hunyadi János** szállt szembe. Katonai sikere miatt az utókor „**törökverőnek**” nevezte el. Szerette volna kiűzni a törököt egész Európából, de a hosszú hadjárat részleges sikere után (1443-44) a várnai csata (1444) vereséggel zárult. **Hunyadi végül Nándorfehérvárnál aratott világraszóló győzelmet a török felett 1456-ban. A déli harangszó ma is emlékeztet bennünket erre az eseményre.**

V. László (1444-1457) fiatalon meghalt, s a köznemesség nyomására Hunyadi János kisebbik fiát, Mátyást választották királlyá.

Hunyadi Mátyás (1458-1490) talán az egyik legnagyobb magyar király volt, aki valaha az ország trónján ült. Erős központi hatalmat és szinte verhetetlen sereget hozott létre. (Ez volt a híres fekete sereg.) Mátyás harcolt a török ellen, de később a német-római császári trón megszerzését tűzte célul maga elé. Be is vonult Bécsbe, de mielőtt megerősíthette volna a hatalmát, meghalt. Mátyás korának legműveltebb uralkodója volt, aki reneszánsz stílusban építette várait, és sok híres embert hívott az udvarába. Több tehetséges fiatalot taníttatott saját költségén külföldön.

Halála után a gyengekezű **II. Jagelló Ulászló (1490-15016)** lett a király. Az ország hamar tönkrement, és a jobbágyaikat kizsigerelő főurak egymással marakodtak. Így kerülhetett sor a **Dózsa-féle parasztháborúra 1514-ben**, amit végül a főurak kegyetlenül megtoroltak.

A helyzet **II. Lajos (1516-1526)** király uralkodása alatt sem változott. A terjeszkedni akaró Török Birodalom előbb elfoglalta Nándorfehérvárt (1521), majd a **mohácsi csatában (1526)** hatalmas vereséget mért a magyarokra. Ebben az ütközetben a király is meghalt.

Mi történt a világban a középkor végén, az újkor kezdetén?

- a korszak rövid áttekintése -

Amíg Magyarországon Mátyás király halála (1490) után belső viszályok és a török elleni harcok dúltak, addig a **világ történelme hatalmas fordulatot vett.**

Először is gyökeresen **megváltozott az a világnézet**, amelyet évszázadokon keresztül az egyház tartott fenn, és foglalt törvénybe. Kiváló tudósok – **Kopernikusz, Galilei, Kepler, Newton** – munkássága nyomán bebizonyosodott, hogy a világegyetem középpontjában nem a Föld áll, s nem körülötte a forog a Nap és a többi bolygó. (Ez volt a geocentrikus világnézet.) **Elfogadást nyert az a nézet, mely szerint a Nap körül keringenek a bolygók.** (Ez a heliocentrikus világnézet.) **Az is egyértelművé vált, hogy a Föld gömb alakú.**

E csillagászati felfedezések nyomán indultak új tengeri útvonalak keresésére az Atlanti-óceán partján fekvő országok (Spanyolország és Portugália) hajósai. Erre azért is szükség volt, mert a híres „Selyemút” már török ellenőrzés alatt volt. **Diaz** elérte Afrika legdélebbi pontját (Jóreménység fok), **Vasco da Gama** pedig Afrika megkerülésével el is jutott Indiába. **Kolumbusz Kristóf** más útvonalon, nyugat felé hajózva szeretett volna eljutni oda. Azt gondolta, hogy meg is találta Indiát, de **Amerigo Vespucci** /veszpuccsi/ jóvoltából később kiderült, hogy **egy addig nem ismert kontinenst felfedezett fel. Ez volt Amerika.**

Az amerikai kontinens őslakóit Kolumbusz nyomán **indiánoknak** nevezzük. **Északon vadászó törzsek** éltek (apacsok, dakoták, csejenek, stb.). **Közép-Amerikában** a XV. század körül élte fénykorát az **Aztek és a Maja Birodalom**. **Dél-Amerikában az Inka Birodalom** hozott létre fejlett kultúrát. Ezeket verték szét, pusztították el azok az európai bevándorlók, akiknek a szeme előtt csak az arany és a hatalmas földterületek megszerzése lebegett.

A felfedezések tönkretették az indián kultúrákat, de alaposan megváltoztatták Európa életét is. Emberek tíz- és százazezei tódultak az Újvilágba a jobb élet reményében. Gazdasági verseny alakult ki, melynek nyomán a céhek felbomlottak, és átadták a helyüket a munkamegosztáson alapuló **manufaktúráknak**. Nagy mennyiségű árut kellett előállítani, hogy kereskedni tudjanak az Újvilággal. A földesurak és az egyház fokozatosan háttérbe szorultak, **a vezető szerep a manufaktúra- és a hajótulajdonosoké, valamint a bankároké lett.** **A hirtelen meggazdagodó városi polgárok mindent elkövettek, hogy a pénzhatalom mellé a politikai uralmat is megszerezzék.**

Az ő törekvéseit támogatta a **reformáció** is, ami a valóban **hitelét veszített egyház megújítását szerette volna elérni.** Elindítója **Luther Márton volt (1517. október 31.),** nagyhatású képviselője pedig **Kálvin János.** **Az egyház ezután kettészakadt.** A Róma központú **katolikus** ág mellett létrejöttek az úgynevezett **protestáns** egyházak. Ezek további felekezetekre tagolódtak: evangélikusok, reformátusok, unitáriusok, baptisták, metodisták, adventisták, stb.

A polgárság először Hollandiában (1609), és Angliában (1649) ragadta magához a politikai hatalmat. Ezek az országok is élen jártak az újonnan megismert kontinensek népeinek kifosztásában, leigázásában. A területeket katonailag is elfoglalták, és országukhoz (anyaország) csatolták. Ez volt a **gyarmatosítás.**

Eközben **Franciaországban az arisztokráciának egy ideig még sikerült megőriznie a hatalmát.** Ez elsősorban **XIV. Lajosnak (Napkirály)** volt köszönhető, bár a gyarmatosításból ők is alaposan kivették a részüket.

Oroszország Nagy Péter cár uralkodása alatt próbált meg felzárkózni a nyugat-európai színvonalhoz.

A három részre szakadt Magyarország – rövid története

A mohácsi csatavesztés után Magyarország két részre szakadt. Keleten Szapolyai János (1526-1540), nyugaton pedig Habsburg Ferdinánd (1526-1564) lett a király. **Szapolyai halála után a török elfoglalta Budát, így az ország már három részre bomlott.**

- **A török hódoltsági terület** központja Buda volt, ahol a pasa székelte. Ez a terület folyamatosan pusztult. A nemesek elmenekültek, a jobbágyok pedig nagy nyomorúságban éltek. Többfelé is kellett adózniuk.
- **Az Erdélyi Fejedelemség** is a török uralma alatt állt, így nem háborúzhatott, és nem folytathatott önálló külpolitikát. Ellenben a belügyeiben szabadon dönthetett. János Zsigmond, Báthory István, Bocskai István, Bethlen Gábor és I. Rákóczi György fejedelemsége alatt ez az országrész nagyon sokat fejlődött.
- **A Királyi Magyarország** valójában a Habsburg Birodalom tartományaként működött. Az osztrákok egy végvárrendszert építettek ki a Hódoltsággal közös határon, hogy megakadályozzák a törökök további előrenyomulását. Ezzel elsősorban az utánpótlásukat igyekeztek elvágni. **A végvárak magyar katonái az életüket feláldozva védték az egész keresztény Európát.**

A törökök többször is ostrom alá vették a várakat.

1532-ben **Kőszeg**et rombolták le, amelyet nem volt hajlandó feladni **Jurisics Miklós** várkapitány. Az elvesztegetett idő miatt a török már nem tudott Bécs felé tovább menni.

1552-ben **Temesvárt** adta fel a szabad elvonulás reményében **Losonczy István**, de a török felkoncolta a várvédőket. **Szondi György** és valamennyi katonája odaveszett **Drégely** ostrománál. Elesett a szolnoki vár is, de **Egernél Dobó István megállította, és elvonulásra kényszerítette a török hadat.**

1566-ban újabb támadássorozat indult, amelynek csúcspontja **Szigetvár** ostroma volt. **Zrínyi Miklós** az égő várból katonái élén rohant az ellenség soraiba. Valamennyien meghaltak, de életét vesztette az öreg Szulejmán is. A Habsburgok ezután megpróbálták kiűzni a törököt (15 éves háború, 1591-1606). A háborúhoz szükséges pénzt igazságtalanul perbe fogott főurak vagyonából szerezték. **Bocskai István** ellenállt, és hajdúi élén **győzelmet aratott.** (Szabadságharca 1606-ban a bécsi békével zárult, és ekkor ért véget a 15 éves háború is.)

Később a szigetvári hős dédunokája, **Zrínyi Miklós költő, hadvezér, politikus** próbálta meg felszabadítani az országot a török uralom alól. Bár nagyszerű sikereket ért el, a Habsburgok magára hagyták. Rejtélyes vadászbaleset áldozata lett, az osztrákok ellen szervezkedő magyar főurakat pedig kivégezték.

A Habsburgok végül a Szent Liga segítségével 1686-ban felszabadították Budát, majd 1699-re az egész országot. Kiderült azonban, hogy most a törökök után ők maguk akarnak uralkodni Magyarország fölött. Rákóczi Ferenc ellenük indított szabadságharcot (1703-1711), amely sajnos vereséggel végződött. A Nagyságos Fejedelem emigrációba (önkéntes száműzetés) kényszerült, a Habsburgok pedig mintegy 150 évig uralkodtak hazánk fölött.

Polgárosodás Európában és Amerikában – rövid áttekintés

A XVIII. században folytatódtak, illetve beteljesedtek azok az események, amelyek az amerikai kontinens felfedezése után indultak el.

Az „Újvilágban” (Amerika) az indiánok kiszorításával, kiirtásával egy időben a betelepülők **13 államot hoztak létre a keleti parton. Ezek azonban nem voltak függetlenek. Angol gyarmatként ki voltak szolgáltatva az anyaország akaratának. Ez ellen fellázadva indult el az amerikai függetlenségi háború. 1773 és 1783 között George Washington vezetésével sikerült győzelmet aratniuk a felkelőknek. Elfogadták a Függetlenségi Nyilatkozatot, és a 13 állam 1787-ben létrehozta az Amerikai Egyesült Államokat (USA), ahol a polgárság kezébe került a politikai irányítás.**

Franciaországban eközben ugyancsak a polgárság vívott küzdelmet a feudális hatalom ellen. Először az egyház befolyását akarták csökkenteni, megszüntetni. Így indult el az a folyamat, amit felvilágosodásnak nevezünk. **Jeles alakja voltak: Voltaire, Rousseau, Montesquieu. 1789-ben a párizsiak megstromolták a Bastille börtönét, amivel kirobbant a forradalom.** Egy ideig kényszerből a király, XVI. Lajos is a felkelők mellé állt. Később azonban őt és a feleségét, Marie Antoinette-t letartóztatták és kivégezték. **A hatalom a nagypolgárság, a girondisták kezébe került. Tőlük a kispolgárok, az utca emberei, a jakobinusok vették át erőszakkal az uralmat. Szörnyű vérengzést rendeztek, emberek tízezreit végeztették ki.** A forradalom alatt a franciák folyamatosan háborúztak az osztrákok, a poroszok és az oroszok ellen. **Ezekben a harcokban szerzett dicsőséget egy fiatal, tehetséges tábornok, Bonaparte Napóleon.**

Napóleon fokozatosan magához ragadta a hatalmat Franciaországban, és végül császárrá koronázták. A háborúskodást folytatta, de az oroszországi hadjárata 1812-ben kudarccal végződött. Aztán **kikapott a porosz, orosz, osztrák seregektől a „népek csatájában”** Lipcsében, és 1815-ben Waterloo-nál is, ahol már az angolokkal is meg kellett küzdenie. Franciaországban **egy időre a feudális urak kerültek hatalomra, de a polgárosodást már nem lehetett megállítani.**

Szintén a XVIII. század hozta el azt a technikai fejlődést, amit ipari forradalomnak szokás nevezni. Angliában, ahol már a polgárságé volt a hatalom, a gazdagodás lett a legfőbb cél. Ezt egyre több áru előállításával lehetett elérni. **A James Watt által konstruált gőzgép meghozta az áttörést, és létrejött a kézműipart felváltó gépipar.** Ennek a folyamatnak a látszólagos haszna mellett nagyon sok hátránya volt és van ma is. A gyárak füstje mérgezi a levegőt, káros anyagokat bocsátanak a folyókba, kivágják az erdőket, megbontják a hegyeket, hogy kőszén bányásszanak. **A parasztság nagy része arra kényszerült, hogy elhagyja falvait, és a városokba települjön.** Egészségtelen és embertelen körülmények között kellett dolgozniuk.

A polgári és az ipari forradalom alaposan átalakította az emberek összességét jelentő társadalom felépítését. Az addigi feudális rendszer megszűnt. A földesurak és az egyház helyett a nagypolgárságé, vagyis a gyártulajdonosoké, bankároké, nagykereskedőké lett a hatalom. A jobbság sem létezett. Egy részük maradt földműves, másik részük a városba kényszerült és munkás (proletár) lett.

Kialakult a parlamenti rendszer, és olyan új eszmei irányzatok jöttek létre, mint a liberalizmus, a konzervativizmus, a nacionalizmus és a szocializmus.

Hazánk a Habsburg uralom alatt – rövid történet

A 150 évig tartó török uralom és a Rákóczi szabadságharc után az ország teljesen kimerült. A lakosság egy része elpusztult.

A magyarok nem tudták kivívni a szabadságukat II. Rákóczi Ferenc vezetésével, de a sok háborúskodás után végre nyugalomra volt szüksége az országnak.

III. Károly (1711-1740) Habsburg császár lett a magyar király. Ő főleg német jobbágyokat telepített le az országba.

A nemesség számára kedvező döntés volt a kéttáblás parlament összehívása.

Az alsótáblán a közép- és kispapok, valamint a városok képviselői vettek részt.

A felsőtáblán a főnemesek és a főpapok tárgyaltak.

A meghozott törvényeket a király szentesítette (aláírta). Két fontos törvény is elfogadásra került:

A Pragmatica Sanctio a Habsburgok nőági örökösödését biztosította.

Sikerült felállítani egy **állandó hadsereget** is.

III. Károlyt lánya, Mária Terézia követte a trónon (1740-1780), aki felvilágosult szellemben uralkodott. Kapcsolatban állt a francia felvilágosodás neves alakjaival. Egy idő múlva már **nem hívta össze a parlamentet. Fontos rendeleteket hozott az oktatásról, az úrbéri viszonyokról, az egészségügyről és a vámokról.**

Fia, **II. József (1780-1790)** folytatta anyja politikáját, és **a felvilágosult abszolutizmus módszerével irányította a birodalmat és benne Magyarországot.**

Több ezer intézkedést tett, amelyek közül **kiemelkedett a türelmi-, a jobbágy-, a nyelvrendelet.** Élete végén belátta, hogy akarata ellenére nem tudja népét boldoggá tenni, ezért a halálos ágyán **szinte minden intézkedését visszavonta.**

II. Lipót korai halála után az új király **I. Ferenc (1792-1835)** minden eszközzel **igyekezett megakadályozni, hogy a birodalomban elterjedjenek a francia forradalom eszméi.** Ennek ellenére **két titkos társaság is létrejött** Martinovics Ignác vezetésével.

A Reformátorok Társasága a fennálló feudalizmust akarta átalakítani, a **Szabadság és Egyenlőség Társaság** pedig francia mintára polgári társadalmat szeretett volna megvalósítani. A vezetőket elfogták és kivégezték.

Ebben az időben folytak a Napóleoni háborúk, amelyben az osztrák birodalom tartományaként a magyarok is részt vettek. **A magyar nemesek** a győri vereség ellenére is kitarítottak a Habsburgok mellett. Ennek az volt az elsődleges oka, hogy **a hadseregnek nagyon jó pénzért tudták eladni a mezőgazdasági termékeiket.** A háború tehát nem volt ellenükre, s amikor befejeződött, az nagy veszteséget jelentett nekik.

Polgárosodás Magyarországon – a reformkor rövid történet

A napóleoni háborúk befejezése után a magyar nemesség elesett azoktól a birodalmi megrendelésektől, amelyek jelentős jövedelmet biztosítottak számukra. Jogukat is csorbítva érezték, ezért **I. Ferenc császár kénytelen volt az országgyűlést összehívni 1825-ben. Itt lépett a nyilvánosság elé az ország egyik leggazdagabb főura, gróf Széchenyi István. Birtokainak egyévi jövedelmét ajánlotta fel, hogy megépülhessen a magyar nyelvet és kultúrát ápoló Magyar Tudományos Akadémia. Ezzel az eseménnyel kezdődött az a korszak, amelyet reformkornak nevezünk, és ami 1848. március 15-ig tartott.** Széchenyit nyugat-európai utazásai győzték meg arról, hogy Magyarországot is a polgári átalakulás útjára kell segíteni. Nagy lelkesedéssel látott munkához.

Megírta a **Hitel**, majd a **Világ**, végül a **Stádium** című munkáját. **Szorgalmazta a Tisza és az Al-Duna szabályozását**, a két folyó így alkalmassá válhatott a hajózásra. A Duna Pesti oldalán **felépíttette az első gőzhengermalmot**. Fontos szerepe volt a Pest és Vác között meginduló első vasútvonal kiépítésében. Segítette a **takarékpénztárak** létrehozását és működését. Egyik legjelentősebb tette a Pestet és Budát összekötő **Lánchíd felépíttetése** volt.

Széchenyi gróf színrelépésekor rendkívül pezsgő tudományos és művészeti élet jellemezte hazánkat. Ekkor élt és alkotott **Bolyai Farkas és fia, Bolyai János**, a matematika és a modern geometria két úttörője, **Jedlik Ányos** bencés paptanár, aki elektromotort szerkesztett, **Fényes Elek** a hazai statisztika kidolgozója, **Irinyi János** a gyufa feltalálója, **Kitaibel Pál**, aki rendszerezte Magyarország növényvilágát. **Semmelweis Ignác** az „anyák megmentője”, aki a fertőtlenítés szükségességét ismerte fel. **Kőrösi Csoma Sándor**, aki a magyarok őshazáját kereste, és a magyar zeneirodalom nagyjai, **Liszt Ferenc** és **Erkel Ferenc**. **A magyar irodalom aranykorát élte, hiszen ekkor alkotott Kazinczy Ferenc, Csokonai Vitéz Mihály, Fazekas Mihály, Berzsenyi Dániel, Katona József, Kölcsey Ferenc, Eötvös József, Vörösmarty Mihály, Petőfi Sándor, Arany János, Tompa Mihály, valamint Jókai Mór. 1837-ben megnyitotta kapuit a Magyar Nemzeti Színház elődje, a Pesti Magyar Színház.** Szébbnél szebb épületek emelkedtek az ország városaiban. Különösen Pest fejlődése volt szembetűnő. **Pollack Mihály, Ybl Miklós és Hild József** középületei, palotái, szállodái határozták meg az arculatát.

Az 1840-es években Széchenyi Istvántól Kossuth Lajos vette át a politikai vezető szerepet. Ő is híve volt a polgári átalakulásnak, de a Habsburgoktól való elszakadást – vagyis a függetlenséget – azonnal keresztül akarta vinni. Széchenyi ezt a törekvést veszélyesnek látta, ezért vita alakult ki közöttük. Ennek ellenére, **Kossuth a „legnagyobb magyarnak” nevezte a Grófot.**

Az úgynevezett reformországgyűléseken – 1825-től 1848-ig – vívták küzdelmüket a Konzervatív Párt, és az Ellenzéki Párt tagjai. Ez utóbbinak vezetői között találjuk Gróf Batthyány Lajost, Deák Ferencet és Kossuth Lajost.

A politikai csatározásokba a fiatal értelmiségiek is bekapcsolódtak. Ők kávéházakban – például a Pilvaxban –, utcákon, az egyetemi ifjúság körében fejtették ki nézeteiket, **kardoskodtak a polgári átalakulás és a nemzeti függetlenség ügye mellett. Petőfi Sándor, Jókai Mór, Arany János, Tompa Mihály, Vajda János mellett Vasvári Pál, illetve Táncsics Mihály is készen álltak arra, hogy akár radikális – forradalmi – módon is kieroszakolják a változtatásokat.**

Forradalom és szabadságharc – rövid történet

1848 februárjában forradalom tört ki Párizsban. Ennek hírére Európa jelentős városai is lángba borultak. **Március 13-án** már Bécsben is kitört a forradalom.

Pozsonyban, az országgyűlésben is felgyorsultak az események. A képviselők azonnal elfogadták és megszavazták azokat a törvényeket, amelyek lehetőséget teremtettek arra, hogy Magyarország független, polgári állam lehessen. Az elfogadott törvényeket Kossuth Lajos vezetésével küldöttség vitte Bécsbe, hogy V. Ferdinánd szentesítse azokat.

Közben, március 15-én a pesti ifjúság is az utcára tódult. A fiatal értelmiségiek, Petőfi, Jókai, Vajda, Vasvári Pál vezetésével a Pilvax kávéházból indulva szervezték az eseményeket. Tizenkét pontban fogalmazták meg a követeléseiket, Petőfi pedig megírta a Nemzeti dal című versét. Ezzel a két kézirattal vonultak az ifjak Landerer nyomdájához. Az elkészült röplapokkal szórták tele a várost. Nagygyűlést tartottak a Nemzeti Múzeum előtt, aztán aláíratatták követeléseiket a városi tanács tagjaival. Kiszabadították a börtönből Táncsics Mihályt. A nap a Nemzeti Színházban, a Bánk bán című előadással zárult.

V. Ferdinánd kénytelen volt aláírni a törvényeket, és kinevezni miniszterelnöknek gróf Batthyány Lajost. Az első felelős magyar kormánynak is nevezett testület a 12 pont szellemében látott munkához. Az úgynevezett áprilisi törvények elfogadása nagy jelentőségű volt, de az országban élő nemzetiségekkel – horvátok, románok, szerbek – már nem tudtak megállapodni. Ezt az ellentétet használta ki a bécsi udvar, és a Jellasics bán vezette horvát sereget Magyarország ellen fordította.

A Batthyány-kormány lemondott, és megalakult Kossuth Lajos vezetésével az Országos Honvédelmi Bizottmány. Kossuth személyesen is segítette a magyar hadsereg szervezését, toborzó körútra indult az alföldi városokba.

1848. szeptember 29-én a Velencei-tó mellett, a pákozdi csatában a magyarok fényes győzelmet arattak. Már a csata hírére Bécsben újra kitört a forradalom. Móga János altábornagy azonban késlekedett a horvátok üldözésével, aki Bécs felé szökött ki az országból.

Közben Bécsben megváltozott a helyzet. Windisch-Grätz herceg leverte a forradalmat, és Schwechatnál Mógát is legyőzte. Maga az uralkodócsalád leváltotta V. Ferdinándot, s az új uralkodó, Ferenc József parancsot adott Magyarország megtámadására. Windisch-Grätz 1848 telén elfoglalta Budát, majd februárban átkelt a Dunán. Kápolnánál is győzött, de a sikerét túlértékelt. A császár kiadta az olmützi alkotmányt, amelyben Magyarországot tartományá süllyesztette.

Válaszul megindult az úgynevezett „dicsőséges tavaszi hadjárat”, ami Buda visszafoglalásával végződött. Közben a debreceni Nagytemplomban megtörtént a Habsburgok trónfosztása is. 1849. április 14-én, a Függetlenségi Nyilatkozat elfogadása után Kossuth Lajos lett Magyarország kormányzó-elnöke.

A katonai sikerek azonban hiába folytatódtak Erdélyben is Bem József vezetésével. Ferenc József szorult helyzetében az orosz cárhoz fordult segítségért. Ő 200 ezer katonát küldött hazánk ellen. A hatalmas túlerővel még ugyan szembeszállt az elgyötört magyar honvédség, de Segesvárnál és Temesvárnál is vereséget szenvedett. Végül, 1849. augusztus 13-án, Görgey Artúr a világosi síkon az oroszok előtt letette a fegyvert.

AZ ÚJKOR

A megtorlástól a kapitalizmus kialakulásáig

Régi és új birodalmak versengése a gyarmatokért

Az I. világháború – Kommunizmus Oroszországban

A világ a két nagy háború között

Magyarország a két világháború között

A II. világháború eseményei

Magyarország részvétele a II. világháborúban

A megtorlástól a kapitalizmus kialakulásáig – rövid történet

A szabadságharc leverése után Ferenc József császár osztrák császár Julius Haynau tábornokra bízta a megtorlást, amelynek jelképes időpontja 1849. október 6-a, helyszíne pedig Arad volt. Itt ezen a napon 13 tábornokot végeztek ki.

Knezić /knézics/ Károly, Nagysándor József, Damjanich János, Aulich Lajos, Lahner /láner/ György, Poeltenberg /pöltenberg/ Ernő, gróf Leiningen-Westerburg Károly, Török Ignác, gróf Vécsey Károly. Kiss Ernő, Schweidel /svejdel/ József, Desseffy /dezsőfi/ Arisztid és Lázár Vilmos mellett ugyanezen a napon Pesten kivégezték az első felelős magyar kormány miniszterelnökét, **gróf Batthyány Lajost is.**

Később menesztették Haynaut, és egy hivatalnoki apparátusra épülő kormányzati rendszert építettek ki (Bach rendszer). **Megszüntették hazánk önállóságát. A magyarok az ellenállásnak egy sajátos módját, a „passzív ellenállást” választották, amelynek szimbolikus alakja Deák Ferenc volt.**

Ferenc József 1860-ban kiadta az úgynevezett októberi diplomát, majd 1861-ben a „februári pátenst”, ami elfogadhatatlan volt a magyarok számára. Az összehívott országgyűlésen a visszautasítás módjában volt vita a Deák Ferenc által vezetett Felirati Párt és a Teleki László féle Határozati Párt között.

1865 áprilisában Deák Ferenc *Húsvéti cikke* indította el a kiegyezés folyamatát. A megszülető Osztrák-Magyar Monarchia fél évszázadon át virágzást, békés fejlődést hozott hazánk számára. Deák Ferenc a kiegyezés megvalósításával kiérdemelte „a haza bölcse” titulust.

A létrejött Osztrák-Magyar Monarchia élén Ferenc József osztrák császár és magyar király állt. Két fővárosa volt: Bécs és Pest-Buda. Mindkét országnak volt saját parlamentje és saját kormánya. A külügy, hadügy, pénzügy közös volt. Megindult a „modern” pártok kialakulása. A kiegyezés hívei a Deák-pártban, a közös ügyeket korlátozni akarók pedig a Tisza Kálmán vezette Balközép pártban tömörültek. 1875-ben a két párt egyesült, létrehozva a Szabadelvű Pártot. Ennek vezetője Tisza Kálmán egészen 1890-ig ült a miniszterelnöki székben.

A Monarchia révén az ország bekapcsolódott Európa nyugati felének vérkeringésébe. Magyar feltalálók sora járult hozzá a világ technikai fejlődéséhez: Bláthy Ottó, Déri Miksa, Zipernowsky Károly, Jedlik Ányos, Kandó Kálmán, Bánki Donát, Csonka János és Eötvös Lóránd.

A társadalom is átalakult. Megjelent az ipari munkásság, a proletáriátus is. Az ő kizsákmányolásuk egyre nagyobb lett. 1880-ra már szakszervezeteket és pártokat is alapítottak. Közben az elégedetlenség miatt egymillió ember kivándorolt Amerikába.

A kiegyezés után Pest, Buda és Óbuda egyesült. Hatalmas építkezések kezdődtek, óriási fejlődésnek indult hazánk fővárosa, Budapest. A honfoglalás ezredik évfordulója (1896), a millennium lehetőséget adott arra, hogy a magyarok világszínvonalú alkotások sorát hozzák létre, amivel kivívták az egész világ csodálatát, elismerését.

A millennium fényei mellett azonban feltűntek a világháborúra készülődés árnyai is. Tisza Kálmán fia, gróf Tisza István lett a miniszterelnök, aki létrehozta a Nemzeti Munkapártot. Közben elfogadták a birodalmi hadsereg fejlesztéséről szóló véderőtörvényt, és hazánk a nagyhatalmak csapdájába kerülve, készülődhetett a háborúra.

Régi és új birodalmak versengése a gyarmatokért – rövid történet

A kapitalista rendszer kialakulása Európa nyugati felében indult meg Amerika felfedezése után. A technikai fejlődést és anyagi gyarapodást hirdető országok – Anglia, Hollandia, Franciaország, Spanyolország, Portugália – gátlástalanul foglalták el (gyarmatosították) azokat a területeket, amelyek számukra olcsó nyersanyagot, munkaerőt és piacot biztosíthattak.

A gyarmatosításban Anglia játszotta a vezető szerepet. Kihasználta kedvező földrajzi helyzetét, azt, hogy a tengeri utak csomópontjában helyezkedett el. A XIX. század második felére már uralta a világkereskedelmet. **Nem volt olyan kontinens, ahol ne gyarmatosított volna.** Franciaország sem akart lemaradni a gyarmatokért vívott versengésben. Oroszország nem távoli területeket hódított meg, hanem a határait igyekezett kiterjeszteni.

Európa nyugati felében a kapitalizmus és a vele járó iparosítás és gyarmatosítás már óriási méreteket öltött a XIX. századra. A kontinens belsejében azonban a feudálisztikus rendszer merevedett meg. Kisebb, nagyobb királyságok, fejedelemségek, városok sokszor egymással is hadakozva akadályozták a polgári „fejlődést”.

A nemzeti újjászületés mozgalma a XIX. század közepén az itáliai félszigetről, a Szárd-Piemonti Királyságból indult ki. II. Viktor Emánuel király és miniszterelnöke Cavour /kávur/ állt az egyesítés élére. **1861-ben létrejött az Olasz Királyság.**

A német egység megteremtésének központi alakja a porosz „vaskancellár”, Otto von Bismarck (ottó fon bizmárk) volt. **A Német Császárság 1871. január 18-án kiáltottak ki.**

A XIX. század második felére három új birodalom alakult ki Európa közepén. A Német Császárság és az Olasz Királyság mellett az Osztrák-Magyar Monarchia. Mindhárom hatalom erőteljesen lépett a polgárosodás útjára.

A század közepe táján, az elektronika megjelenésével új fejlődési szakasz következett el Európában és az USA-ban, amit második ipari forradalomnak nevezünk.

Az egyik leglátványosabb találmány az autó volt. **Benz és Daimler /dájmler/ fejlesztették ki az első belsőégésű benzinmotoros járművet.**

Thomas Edison 1879-ben mutatta be izzólámpáját, Bell pedig a telefont. A magyar **Puskás Tivadar a telefonközpont megalkotásával általánossá tette a távbeszélő használatát.** Elterjedt a **Lumière /lümier/ testvérek találmánya, a filmvetítő gép,** és Amerikában megkezdődött a **Ford T-modell gyártása. (Konstrukőre a magyar Galamb József volt.)**

Az emberek egyre nagyobb városokban éltek, amelyek ipari, kereskedelmi, pénzügyi és kulturális központok lettek. Az élet minden területén – iskoláztatás, egészségügy, közlekedés – **hatalmas fejlődés következett be.**

Németországban 1888-ban lépett trónra II. Vilmos császár, Figyelme a gyarmatbirodalom kiépítése felé fordult. Hadiflotta építésébe kezdett, ami azonnal nyugtalanságot szült a nyugati hatalmak körében. **Maga mellett tudhatta az Osztrák – Magyar Monarchiát és Olaszországot. A rövidesen kirobbanó I. világháborúban ők voltak a központi hatalmak.**

A nyugat-európai hatalmak aggódva figyelték Németország erősödését, ezért szövetségre léptek egymással. Anglia, Franciaország és a hozzájuk csatlakozó Oroszország alkották azt a katonai erőt, amelyik mint antant szövetség jelenik majd meg.

Az I. világháború – Kommunizmus Oroszországban - rövid történet

Az Osztrák-Magyar Monarchia által megszállt Bosznia-Hercegovina fővárosába, Szarajevóba látogatott Ferenc Ferdinánd trónörökös és felesége 1914. június 28-án. Nyitott autóval hajtott át a város főutcáján, amikor egy szerb diák, mindkettőjüket megölte.

Az Osztrák-Magyar Monarchia egy hónappal a merénylet után, 1914. július 28-án hadat üzent Szerbiának. A Szerbek mögött álló Oroszország néhány nappal később már mozgósítást rendelt el, és augusztus 6-ig a két szemben álló szövetségi rendszer, **az antant és a központi hatalmak tagjai kölcsönös hadüzenetek elküldésével visszavonhatatlanná tették a háború kirobbanását.**

A németeknek már kész haditervük volt. Az úgynevezett Schlieffen-terv /sliffen/ kétfrontos harcra készült – nyugati és keleti irányban – és villámháborúban gondolkozott. Az események azonban másképpen alakultak. A villámháborús terv hamar összeomlott.

A német hadigépezet Franciaország megtámadásakor a Marne folyónál megtorpant, s a franciák – angol támogatással – sikeresen szorították vissza a támadókat. **A hadviselő felek ekkor beásták magukat a több száz kilométeres szakaszon kiépített lövészárokszerbe. A nyugati front mozdulatlaná vált.**

Keleten 1914 szeptemberében a lengyelországi Mazuri-tavaknál ugyan nagy német győzelem született, de Galíciában az oroszok győzedelmeskedtek a Monarchia csapatai fölött. Az orosz cár katonái elérték a Kárpátok vonalát, és ott **is állóháború alakult ki.**

1915-ben Olaszországot átállt az antanthoz. A déli hadszíntéren a Monarchia csapatai nehéz helyzetbe kerültek, ennek ellenére sikerült elfoglalni Szerbiát, Albániát és Montenegrot.

A háború második szakasza (1916-18) még pusztítóbbá vált. Általánossá vált a géppuska, az aknavető használata. Vadászpülők, tankok, messzehordó lövegek, tengeralattjárók és róluk kilőtt torpedók okoztak hatalmas károkat. A németek harci gázt is bevetettek.

1917-ben Oroszországban jelentős belpolitikai változás következett be. Amikor kiderült, hogy Németország esélyei rohamosan csökkenni a háború megnyerését illetően, a németek úgy döntöttek, hogy az emigrációban élő kommunista Lenint titokban visszajuttatják Oroszországba, és megpróbálják vele az orosz cárt térdre kényszeríteni, hogy az kilépjen a háborúból.

A háborúban kimerült, éhező orosz emberek fogékonyak voltak Lenin hamis ígéreteire, a növekvő elégedetlenség miatt állandóvá váltak a tüntetések, így II. Miklós lemondásra kényszerült. Az új polgári kormány nem tudta megoldani a helyzetet, a puccsal hatalomra kerülő **kommunisták pedig szinte mindent államosítottak, üldözték a vallást, és a parasztok sem kaptak földet. Egy szűk pártvezetőség kezében volt minden hatalom, az előnyöket is csak ők élvezték.**

1917 áprilisában az Egyesült Államok hadat üzent Németországnak. Az angol, francia, amerikai haderő elsöpörte az ellenállást tanúsító német védelmi vonalakat.

1918 novemberében lemondott II. Vilmos német császár, és IV. Károly osztrák császár, magyar király és mindkét hatalom aláírta a fegyverletételi egyezményt.

Véget ért a Nagy Háború (1914-1918), amit a köznyelv már I. világháborúnak nevez, s amelyben 64 millió katonát mozgósítottak, akik közül közel 9 millióan estek el a csatatereken,

A világ a két nagy háború között – rövid történet

Az I. világháborút lezáró konferenciát Párizs melletti versailles-i palotában tartották meg. Az 1919 januárjában kezdődő értekezletre a vesztes országokat és a bolsevik Oroszországot nem hívták meg. A döntés valójában a francia Clemenceau, az angol Lloyd George és az amerikai Wilson kezében volt.

A nagyhatalmak átrajzolták Európa térképét. Németországot megfosztották amúgy is kevés gyarmatától, és a háborús károk okozása miatt hatalmas jóvátétel fizetésére kötelezték.

Az Osztrák-Magyar Monarchia teljesen megsemmisült. Területéből hét ország alakult, illetve kapott jelentős részeket. Létrejött Csehszlovákia, az Erdéllyel, Partiummal, megnövelt Románia, és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, amelynek 1929-től Jugoszláviának hívnak. A három államot együttesen szokták kis-antantnak nevezni. Újra létrehozták Lengyelországot, a cári Oroszország helyén pedig létrejött 1922 végén a kommunista berendezkedésű Szovjetunió Lenin vezetésével.

Lenin halála után **Sztálin** szörnyű személyi kultuszt vezetett be. Aki csak a legkisebb mértékben megkérdőjelezte csalhatatlanságát, az rövidesen elpusztult, vagy kényszermunkatáborba, úgynevezett Gulagra került.

Eközben a világháború által meggyötört Európa igyekezett lábra állni. **Amerika** azonban lépéselőnybe került. Ugrásszerűen megnőtt az ipari termelés, és vele együtt a fogyasztás is. Mindenki szórakozni, vásárolni akart. Ez az amerikai életforma aztán az egész világon elterjedt. Az 1920-as évek végére azonban kiderült, hogy a fogyasztás nem, tudja követni a termelés tempóját. 1929. október 24-én, a fekete csütörtökön a New York-i tőzsdén kitört a pánik. Vállalatok tízezrei, emberek milliói mentek tönkre.

A válság végigsöpört az egész világon. Ez az úgynevezett nagy gazdasági világválság 1929 és 1933 között tombolt. Amerikában Franklin D. Rooseveltnél kidolgozta az úgynevezett New Deal irányvonalat, így az USA kilábalta a bajból

Az I. világháború nagy vesztese Németország. Szinte törvényszerű volt a fasizmus talaján álló tekintélyelvű rendszer kialakulása. Ezt a náci párt vezetőjeként hozta létre **Adolf Hitler**, aki demokratikus keretek között vette át a hatalmat 1933-ban. Politikai ellenfeleivel leszámolt, majd diktátor, Führer (vezér /fűrer/) lett. A teljesen tudománytalan fajelmélet hangoztatása mellett megvádolta a zsidóságot azzal is, hogy nagyravágyásuk okozta a világháborús szörnyűségeket.

A nyugati hatalmak Hitlert kelet felé akarták terelni, és végső soron a kommunista Szovjetunió elleni háborúra készíteni. Számításukat keresztülhúzva, az egész világ megdöbbenésére 1939. augusztus 23-án Németország és a Szovjetunió meg nem támadási szerződést kötött egymással. Egy héttel később kitört a II. világháború.

Magyarország a két világháború között – rövid történet

A világháború negyedik évében (1918 áprilisában) az Osztrák-Magyar Monarchia nemzetiségei (csehek, szlovákok, románok, szerbek, horvátok) kinyilvánították elszakadási szándékukat. Október 24-én Károlyi Mihály (a vörös gróf) vezetésével megalakult a Magyar Nemzeti Tanács. Demokratikus hatalomváltást, békét, függetlenséget, földosztást és az ország területi egységének megtartását követelték.

A vonzó jelszavak és követelések a háborúban megfáradt, elgyötört, kilátástalan helyzetben lévő nép körében támogatásra találtak. **A kirobbanó polgári demokratikus forradalom 1918. október 28-án az úgynevezett Lánchídi csatával kezdődött, és 31-én Károlyi miniszterelnökké történő kinevezésével csúcson ért ki.**

Az események hatására IV. Károly lemondott a trónról, és 1918. november 16-án az Országház előtt kihirdették a Magyar Népköztársaság megalakulását.

A megszerzett önállósággal azonban Károlyi és köre nem tudott mit kezdeni. Szinte minden kérdésben tehetetlennek bizonyultak. **A rendszer tényleges bukását az 1919. március 20-án, az antant által átadott Vix-jegyzék idézte elő.**

A rövid életű parlamentáris demokráciát a Tanácsköztársaság váltotta fel, ami valójában bolsevik mintájú erőszakos diktatúra volt. Az igazi hatalom a külügyi népbiztos, Kun Béla kezében volt. A kommunisták statáriumot hirdettek, vagyis rendkívüli állapotot bevezetve és rögtönítélő bíróságokat felállítva ítélték el azokat, akik ellenálltak a rendszernek.

Ezt az embertelen, aljas akciósorozatot nevezi a történetírás „vörös terrornak”.

Kun Bélának menekülése után néhány nap alatt eltörölték a tanácsrendszer intézkedéseit.

Horthy Miklóst 1920. március 1-jén a nemzetgyűlés kormányzóvá választotta.

Az új, stabilitásra törekvő hatalomnak azonban néhány héten belül szembe kellett néznie a Párizsban tárgyaló antanthatalmak megdöbbentő, igazságtalan és máig érthetetlen döntésével, az ország szétdarabolásával. A történelmi Magyarország területe a harmadára csökkent, és több mint 3 millió magyar ember került a határokon kívülre.

A Horthy-korszakban (1920-1944) szinte a csodával határos módon hoztak létre konszolidált (stabil, erős, rendezett) országot. Előbb gróf Teleki Pál, majd pedig gróf Bethlen István lett a miniszterelnök. **A kül- és belpolitika tengelyében a revízió állt. Vagyis a trianoni döntés elutasítása, és annak revízió (felülvizsgálat) alá vétele. Ebben teljes nemzeti egység volt!**

A Bethlen-kormány bravúros teljesítménye szinte pillanatok alatt vált majdnem semmivé, amikor 1929 októbere után a nagy gazdasági világválság hatása hazánkban is pusztítani kezdett. Bethlen ebben a helyzetben lemondott.

Megindult az úgynevezett jobbratolódás. Gömbös Gyula, majd Darányi Kálmán és Imrédy Béla kormányai a revízió érvényesítése érdekében már német befolyás alatt működtek. Két zsidótörvényt is elfogadtak, de közben **az országhoz jelentős területek tértek vissza** Hitlernek köszönhetően. Ezzel azonban az ország sorsa is eldőlt, hiszen a közelgő háborúból már nem lehetett kimaradni.

A II. világháború eseményei – röviden

Hitler 1939. szeptember 1-jén megtámadta Lengyelországot. Ezzel kirobbant a második világháború. Az angolok és a franciák ugyan két nap múlva hadat üzentek Németországnak, de a háborúba nem avatkoztak be. Ez volt a „fürcsa háború”. A szovjet csapatok is megtámadták a lengyeleket, és megszállták a Baltikumot.

Hitlert 1940 áprilisában lerohanta Dániát, majd elfoglalta Norvégiát. Szintén csak pár hétre volt szükség a **Benelux államok elfoglalására.**

A német csapatok **ellenállás nélkül vonultak be Párizsba** 1940. június 14-én, majd Hitler megindította az Oroszlánfóka hadműveletet, mely során **a német légierő hónapokon át bombázta Angliát,** de a szigetország **kitartott.** Hitler a kudarc után felfüggesztette a támadást, és parancsot adott a Szovjetunió elleni hadjárat kidolgozására.

Közben az olasz vezér, Mussolini 1940 szeptemberében a Brit Birodalomhoz tartozó Egyiptom ellen vonult. Ezzel **létrejött az észak-afrikai hadszíntér.** **Az angolok döntő támadása után a német haderő összeomlott, így 1943. május 12-én, Észak-Afrikában a háború véget ért.**

A német-olasz-japán tengellyel szemben 1941-ben kezdett formálódni az a szövetség, amelynek az angolok, a szovjetek és az amerikaiak lettek a tagjai. Ez volt **az Atlanti Charta.** **Hitler ugyanis 1941. június 22-én megtámadta a Szovjetuniót.** A Vörös Hadsereg megállította a németeket, sőt, megindult az ellentámadás is. **A németek Sztálingrádot sem tudták elfoglalni és 1943 nyarán a kurszki tankcsatában, szintén vereséget szenvedtek.**

1943 novemberében Teheránban találkozott egymással Roosevelt amerikai elnök, **Churchill** angol miniszterelnök és **Sztálin,** a szovjet pártvezér, ahol megegyeztek egy második front megnyitásáról is. **1944. június 6-án** Normandiában **az angol-amerikai csapatok megnyitották a második frontot.** Hitler az Ardennek hegységben megpróbálta megállítani a szövetségeseket. Veresége után verseny indult, hogy ki éri el előbb Berlint.

Közben a távol-keleten **Japán 1941. december 7-én váratlanul támadást intézett a csendes-óceáni amerikai támaszpont, Pearl Harbor** (pörl hárbör) ellen. **Az amerikaiak 1942 nyarán a Midway szigeteknél döntő győzelmet arattak. Már eldőlt a háború, amikor 1945. augusztus 6-án és 9-én Truman elnök utasítására Hirosimára, majd Nagaszakira ledobták az atombombát.**

A nagyhatalmak '45 februárjában ismét találkoztak **Jaltában,** majd júniusban **Potsdamban.**

A szétbombázott Németországba a szovjetek május 2-án vonultak be, s a háború Európában 1945. május 8-án ért véget, a végleges fegyverszünetet pedig Japán kapitulációja után, 1945. szeptember 2-án írták alá.

Az egész világ előtt tudott volt, hogy Hitler a „kalmár-szelleművé” vált világ legfőbb bűnöseinek a zsidókat tartotta. A németek Heinrich Himmler vezetésével különleges egységeket hoztak létre a zsidók felkutatására, akiket aztán majd koncentrációs, illetve haláltáborokba hurcoltak. Ezeken a helyeken szinte iparszerű népirtás folyt.

50 millió halott, 35 millió sebesült 2 millió eltűnt, mérhetetlen pusztítás, szenvedés és keserűség a mérlege az értelmetlen háborúnak.

Magyarország részvétele a II. világháborúban – rövid történet

A kirobbanó háború első éveiben még sikerült kimaradni a harci cselekményekből, de hazánk Lengyelország lerohanásakor – 1939. szeptember 1. után – sikeresen nyitott rést határán, és fogadott be mintegy 100 ezer menekülőt – köztük több ezer zsidót.

Közben, 1940. augusztus 30-án a német és olasz döntőbírák a második bécsi döntés alkalmával visszaadták Magyarországnak Észak-Erdélyt és a Székelyföldet.

A németek támadást indítottak Jugoszlávia ellen. A magyar katonák is átlépték a határt. Elfoglalták a Bácskát, a Muraközt és a baranyai háromszöget. Újabb – mintegy 11 és félezer négyzetkilométernyi – terület került vissza hazánkhoz.

A máig tisztázatlan kassai provokáció alkalmat adott **Bárdossy miniszterelnöknek, hogy hadat üzenjen a szovjeteknek.** (1941. június 26-án ismeretlen felségjelű repülőgépek bombázták Kassát. A hivatalos álláspont szerint ezek szovjet gépek lehettek.) **A szovjetek megtámadása miatt az angolok üzentek hadat hazánkknak, majd német és olasz nyomásra Magyarország tette ugyanezt az Egyesült Államok felé.**

A német függés egyértelművé vált, így hazánk politikai és diplomáciai mozgástere teljesen beszűkült. Ennek egyik jele volt, hogy sor került a harmadik zsidótörvény elfogadására is.

Német nyomásra 200 ezer katonából és 50 ezer munkaszolgálatosból álló alakulatot vezényeltek a Don-kanyarhoz 1942 nyarán. A Vörös Hadsereg 1943. január 12-én áttörte a doni magyar frontot, és bekövetkező katasztrofális vereség során 120 ezer magyar katona halt hősi halált.

A magyar vezetők nem kockáztathatták meg azonban a háborúból való kilépést, mert az a német megszállást eredményezte volna. Ezért fenntartották a németbarátság látszatát, miközben titkos tárgyalásokba kezdtek az angolokkal és az amerikaiakkal.

A megállapodás azonban kitudódott. A német megszállásra 1944. március 19-én került sor. Különösen a mintegy 800 ezer zsidó származású magyar ember helyzete vált teljesen bizonytalanná. Megkezdődött a gettók országos hálózatának kiépítése, majd fokozatosan a teljes zsidóság deportálása.

Több mint 400 ezer embert szállítottak a legközelebb eső auschwitzi haláltáborba, ahol a munkaképtelen öregeket és gyerekeket már az érkezés napján gázkamrákban meg is ölték. Horthy 1944. július 6-án leállította a deportálásokat, október 8-án fegyverszünetet kért a Szovjetuniótól.

A kiugrás tervét a németek megtudták, és a kormányzót zsarolni kezdték. Ő aláírta a feltétlen nácibarát nyilaskeresztes vezér, Szálasi Ferenc miniszterelnöki kinevezését, majd lemondott.

A nyilasok rémuralma a nemzet történetének egyik legsötétebb korszaka. A zsidók gettósítása, kényszermunkára kötelezése, a nyugati határ felé indított „halálmenetek” szervezése gőzerővel folyt.

Az előrenyomuló Vörös Hadsereg szeptember végén átlépte a magyar határt, 1944. december 24-én körbezárták a fővárost, és megkezdődött Budapest ostroma. Az ostrom idején szétlőtték, szétbombázták az egész várost, a hidakat lerombolták, amikor 1945. február 13-án a harcok véget értek, mindenhol csak a pusztítás nyomai voltak láthatók.

A háborúnak közel 1 millió magyar áldozata volt, köztük több mint 500 ezer zsidó ember. A nemzeti vagyon fele elpusztult.

AZ ÚJKOR VÉGE ÉS A JELENKOR

A globalizálódó világ

A kommunizmus béklyójában

Forradalom és rendszerváltozás

A globalizálódó világ – rövid történet

A második világháború végén, 1945-ben megalakult ENSZ (Egyesült Nemzetek Szervezete) a világ 51 országának részvételével igyekezett, illetve igyekszik ma is a békét fenntartani, és a szabadságjogokat biztosítani.

A háború két igazi győztese az USA és a kommunista Szovjetunió volt. Egészen 1990-ig ennek a két világhatalomnak a küzdelme határozta meg a világtörténelmet.

A háború lezárásához tartozott az 1947-es párizsi béke, ami ismét diktátumokra épült. Alapvetően az első világháborút lezáró döntéseknek megfelelően állították vissza a határokat. Elkezdődött a „hidegháborúnak” nevezett időszak. Az USA és a Szovjetunió befolyása alatt álló két tábor között a feszültség egyre nagyobb lett. Ezért 1949-ben a nyugati országok jelentős részének részvételével megalakult a NATO, vagyis az észak-atlanti katonai szövetség, majd pedig 1955-ben a Varsói Szerződés, a kommunista országok katonai szövetsége.

A második világháború végén elindult a gyarmatbirodalmak felbomlása. Látszólag biztosították ezen országok függetlenségét, de továbbra is politikai és gazdasági függésben tartották őket.

India 1947-ben nyerte el a függetlenségét, 1948-ban bejelentették Izrael megalakulását. Afrika északi részét összetartja ma is a közös mohamedán (muzulmán, iszlám) hit, és a földközi-tengeri évezredes kultúra. A Fekete-Afrikának nevezett középső és déli részekben a látszatfüggetlenség megadása után a pusztulás, a szegénység mérhetetlenül nagy lett.

A szovjetek és befolyásuk alatt álló kelet- és közép-európai országok 1949-ben létrehozták a KGST-t, és bevezették a 3, majd 5 éves terveket. Ennek alapja a közös (állami és szövetkezeti) tulajdon volt. **Erőszakkal fosztották meg az embereket a magántulajdontól, milliók mentek tönkre testileg, lelkileg, és váltak üldözötté.** A hazugságok sorozatán alapuló rendszert a nyugati országok tartották életben azzal, hogy folyamatosan nagy összegű kölcsönöket biztosítottak a túléléshez.

A szovjet mintára szerveződő államokban közben folyt a sikerpropaganda. Mindent a politika hatott át. A nyilvánvaló kudarcokról is győzelmi ódákat zengtek.

Közben a nyugati kapitalista országok az 1960-as évekre már megteremtették az úgynevezett jóléti államot. Emelkedtek a bérek, folyamatosan nőtt az életszínvonal. A tudomány és technika területén forradalmi változások mentek végbe.

A nyugat-európai országok egyesülése (integráció) felé tett első lépés a **Nyugat-európai Unió létrehozása** volt. Öt állam, **Belgium, Franciaország, Nagy-Britannia, Hollandia és Luxemburg** 1948 márciusában, Brüsszelben együttműködési megállapodást írt alá.

A Szovjetunió a nyugat által gerjesztett háborús versenyt nem bírta tovább. A kommunista párt élére **Mihail Gorbacsov** került. Nagy történelmi tette volt, hogy befejezte az afgán-háborút és 45 év után visszaadta az **önrendelkezési jogot a kelet-európai országoknak. 1991. december 25-én az egykori szovjet tagállamok is visszakapták önállóságukat.**

A kommunizmus béklyójában – rövid történet

Amikor megkezdődött Budapest ostroma, az ország keleti fele már szovjet megszállás alá került. Ilyen körülmények között ült össze **Debrecenben 1944. december 21-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés. Megválasztották az Ideiglenes Nemzeti Kormányt, amelynek elnöke Dálnoki Miklós Béla lett.** Itt már azok a pártok jelentek meg és hoztak döntéseket, amelyek a következő időszak politikai életének szereplői lettek. A Magyar Kommunista Párt (MKP), a Független Kisgazdapárt (FKGP), a Nemzeti Parasztpárt (NPP), a Szociáldemokrata Párt (SZDP) és a Polgári Demokrata Párt (PDP).

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány egyik első intézkedése volt a **népbíróságok felállítása. Ezeknek lett a feladata a háborús bűnösök felkutatása és felelősségre vonása.**

A kormány legjelentősebb döntése a földreform, vagyis a **földosztás végrehajtása** volt.

Az 1945-ös választást a kisgazdák nyerték meg, pedig a kommunisták az országban lévő szovjet hadsereg támogatását is élvezték. Vezetőjük a szovjet emigrációból hazatért „moszkovita”, Rákosi (Rosenfeld) Mátyás volt. Amikor **1946. február 1-jén kikiáltották a Magyar Köztársaságot**, Tildy Zoltán lett a köztársasági elnök, Nagy Ferenc pedig a miniszterelnök.

Hazánkat – elsősorban Budapestet – a bombatámadások, a német és a szovjet hadműveletek szinte teljesen lerombolták. Ebben a tragikus helyzetben **az egyszerű emberek falvakban és városokban egymással összefogva hozzákezdtek a romok eltakarításához.**

1947 februárjában a második világháború győztese Párizsban elfogadták a békeszerződést, mely szerint semmi sem maradhatott meg az 1938 és 1941 között visszacsatolt területekből.

1947 augusztusában került sor az újabb választásokra, ahol a kommunisták csalással tettek szert előnyre („kékcédulás” választás”).

Az MKP gátlástalanul, a legelképezetőbb módszerekkel igyekezett megszerezni a teljes gazdasági és politikai hatalmat. Államosították az iskolákat is. Megkezdődött az egyházak háttérbeszorítása, vezetőik üldözése.

1948 júniusában **az MKP és az SZDP egyesült, megalakult a Magyar Dolgozók Pártja (MDP). Létrejött hazánkban az egypártrendszer.** Az országgyűlés és a kormány működése csak formális volt, mindenről a pártközpontban döntöttek. Az országot az úgynevezett Rákosi-klikk vezette, s **az emberek szörnyű, félelmetes rendszerben élték életüket.**

A gazdaságban szintén a szovjet mintát másolták. A nehézipar fejlesztését erőltették. A mezőgazdaságban **hozzákezdtek a termelőszövetkezetek szervezéséhez.** A közösbe belépni nem akaró, jól és hozzáértően gazdálkodó parasztokat kulákoknak bélyegezték, perbe fogták, és kényszermunkatáborokba szállították.

Az államigazgatás is szovjet mintára épült ki. Alapját az önkormányzatokat felváltó tanácsok képezték, élükön a tanácselnökökkel.

1953-ban meghalt Sztálin, Rákosit leváltották, és Nagy Imrét nevezték ki miniszterelnöknek. Ő puhított a diktatúrán, enyhítette a nyílt terrort. A társadalom döntő többsége mellette állt, de Rákosiék elérték, hogy **1955 végén kizárják a pártból. A Rákosi-Gerő páros egy időre visszavette az ország vezetését.**

Forradalom és rendszerváltozás – rövid történet

Sztálin halála után Magyarországon az értelmiségieket tömörítő Petőfi Kör kezdett rendszerellenes szervezkedésbe. **Az ellenálló magyar egyetemisták és főiskolások október 23-ára tüntetést szerveztek. A Bem-szobornál hirdették meg 16 pontba foglalt programjukat, amelyben az ország függetlenségét, a szovjetek katonák kivonását és demokráciát követeltek.** Este a Kossuth téren több mint 200 ezer ember hallgatta Nagy Imre beszédét.

A békésen kezdődő tüntetés estére fegyveres felkeléssé, forradalommá változott.

Még október 23-án éjszaka szovjet tankok nyomultak be Budapest utcáira, de a felkelők ellenálltak. A forradalom immár szabadságharccá alakult.

Nagy Imre lett a miniszterelnök, akinek sikerült ezekben a napokban kommunistából magyar hazafivá válnia. Feloszlatták az MDP-t is, helyette Kádár János vezetésével megalakult az MSZMP (Magyar Szocialista Munkáspárt).

Úgy tűnt november 1-jén, hogy a szabadságharc győzelme békét és nyugalmat hoz az országnak. **November 4-én azonban a szovjet Vörös Hadsereg megtámadta hazánkat, és kíméletlenül eltiporta a magyar szabadságot.**

A szabadság sírásói között ott voltak az áruelők is. Kádár János november 1-jén még dicsőséges felkelésnek nevezte a forradalmi eseményeket, majd Moszkvába utazott, és szovjet tankok kíséretében érkezett vissza Budapestre. **A megtorlás időszaka 1957 márciusától** kezdődött. 22 ezer embert ítéltek el, 13 ezret pedig az újonnan felállított internálótáborokba hurcoltak. Közel 500 forradalmárt végeztek ki. **Nagy Imrét is letartóztatták, és halálra ítélték.**

Kádár János szétverte a nemzet hagyományait legtisztábban őrző paraszti társadalmat! Az erőszakos iparosítással a falvak életképessége is rohamosan csökkent. **Az 1960-as évek elejére Kádár megszilárdította rendszerét.** Ügyes politikával elérte, hogy egyre biztonságosabb viszonyok jöjjenek létre. Megfelelt ugyan a szovjet elvárásoknak, de a magyaroknak sokkal több minden volt megengedve, mint a szocialista tábor többi lakójának.

1968-ban a nyugati típusú piacgazdálkodás bizonyos elemei is megjelenhettek a gazdaságban. **A nyugattal való kereskedelem előnyei mellett azonban – az árnyoldalakat is megtapasztalva – már csak folyamatos kölcsönökkel lehetett fenntartani a rendszert.**

A szovjet világbirodalom megroppanása, és a már kezelhetetlen eladósodottság Kádár János rendszerét is kikezdte. Amikor 1988-ban leváltották, már létrejöttek az első ellenzéki mozgalmak, pártok. 1989. október 23-án, kikiáltották a köztársaságot.

Az első szabad választásokra 1990 tavaszán került sor. A legtöbb szavazatot az MDF kapta. A párt elnöke, **Antall József alakíthatott kormányt.** Az MDF bukása után az MSZP az SZDSZ-szel együtt kiszolgáltatta az országot a nemzetközi tőkének. Ilyen körülmények között a rendszerváltás felemásra sikeredett.

A Kádár-korszakban szinte tudomást sem vettek Trianon következményeiről, arról a tényről, hogy milliók kerültek az országhatáron túlra. Százezerszám éltek magyarok a Felvidéken, Kárpátalján, a Partiumban és Erdélyben, valamint a Délvidéken.

Hazánk 2004-ben lett az Európai Unió tagja, ami reményt adott arra, hogy a belső határok felszabadítását követően, a nemzetrészek újra kapcsolatba kerüljenek.